

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

УДК 37.091.3:371.13

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.16527843>

**Педагогічна майстерність як характеристика професіоналізму
сучасного педагога**

Андрощук Ірина Василівна

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва, Хмельницький національний університет, м. Хмельницький, Україна,
e-mail: ivandroshchuk@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-8054-5574>

Карлінська Яніна Валеріївна

кандидат педагогічних наук, декан факультету сценічного мистецтва, доцент кафедри гуманітарних дисциплін, Київська муніципальна академія естрадного та циркового мистецтв, м.Київ, Україна,
e-mail: y.karlinska@kmaecm.edu.ua, <https://orcid.org/0000-0001-9624-9596>

Почуєва Ольга Олексіївна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки іноземної філології та перекладу, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, м. Харків, Україна,
e-mail: olga.pochueva@hneu.net, <https://orcid.org/0000-0001-6954-5197>

Кон Олена Олександрівна

кандидат філологічних наук, декан історико-філологічного факультету,
доцент кафедри слов'янського мовознавства, Державний заклад
«Південноукраїнський національний педагогічний університет імені
К.Д.Ушинського», м. Одеса, Україна,
e-mail: borrus000@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-4485-0050>

Баранов Микола Володимирович

Заслужений діяч мистецтв України, професор кафедри режисури та
акторського мистецтва, Київська муніципальна академія естрадного та
циркового мистецтв, м. Київ, Україна,
e-mail: m.baranov@kmaesm.edu.ua, <https://orcid.org/0009-0005-7827-8082>

Прийнято: 16.07.2025 | Опубліковано: 26.07.2025

Анотація. *Стаття має на меті всебічний аналіз сутності педагогічної майстерності та її місця у структурі професіоналізму сучасного педагога, розробка авторської структурної моделі професіоналізму з центральною роллю майстерності, а також дослідження чинників її становлення.*

Методи: *Використано методи теоретичного аналізу, синтезу, порівняння та узагальнення науково-педагогічної літератури для систематизації підходів та розробки системної структурної моделі.*

Результати: *Дослідження розкрило багатогранність педагогічної майстерності як інтегрованого, динамічного виміру професіоналізму, що поєднує високий рівень самоорганізації, психолого-педагогічні знання та практичні вміння. Надано власне бачення суті педагогічної майстерності. Запропоновано авторську структурну модель професіоналізму педагога, яка включає фахову, психолого-педагогічну (як основа), особистісно-соціальну та*

інформаційно-цифрову компетентності. Проаналізовано різноманітні аспекти формування майстерності, підкреслюючи взаємодію організаційних та методичних умов із ключовою роллю самовиховання та самоосвіти. Показано, що ефективність самостійного професійного зростання посилюється через оптимізацію самостійної роботи, що включає структурованість змісту, вибір шляхів опанування, забезпечення ресурсами, консультативну підтримку, засоби самоконтролю та технологізацію самоосвітньої діяльності для дієвого зворотного зв'язку.

Висновки: Педагогічна майстерність є ключовою та багатоаспектною характеристикою професіоналізму сучасного педагога. Запропонована модель систематизує її компоненти, виокремлюючи майстерність як динамічну основу. Формування майстерності – комплексний процес, що залежить від зовнішніх організаційних аспектів та внутрішніх процесів саморозвитку із залученням сучасних технологій. Дослідження поглиблює розуміння феномену та закладає теоретичну базу для подальших наукових розробок у підготовці педагогічних кадрів.

Ключові слова: педагогічна майстерність, професіоналізм педагога, самовиховання, самоосвіта, освітній простір, цифрова компетентність, структурна модель.

Pedagogical Mastery as a Characteristic of Modern Educator Professionalism

Iryna Androshchuk

Doctor of Science in Pedagogy, Full Professor, Professor of the Department of Technological and Professional Education and Decorative Arts, Khmelnytskyi National University, Khmelnytskyi, Ukraine,

e-mail: ivandroshchuk@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-8054-5574>

Yanina Karlinska

PhD in Pedagogy, Dean of the performing arts faculty, Associate
Professor of the Department of Humanities, Kyiv Municipal Academy
of Circus and Performing Arts, Kyiv, Ukraine,
e-mail: y.karlinska@kmaecm.edu.ua, <https://orcid.org/0000-0001-9624-9596>

Olha Pochuieva

PhD in Education, Associate Professor of the Department of Pedagogy, Foreign
Philology and Translation, Simon Kuznets Kharkiv National University
of Economics, Kharkiv, Ukraine,
e-mail: olga.pochueva@hneu.net, <https://orcid.org/0000-0001-6954-5197>

Olena Kon

PhD in Philology, Associate Professor of the State institution «South Ukrainian
National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky»,
Department of Slavic Linguistics, Odesa, Ukraine,
e-mail: borrus000@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-4485-0050>

Mykola Baranov

Professor of the Department of Directing and Acting, Kyiv Municipal Academy of
Circus and Performing Arts, Kyiv, Ukraine,
e-mail: m.baranov@kmaecm.edu.ua, <https://orcid.org/0009-0005-7827-8082>

Abstract. *The article aims to comprehensively analyze the essence of pedagogical mastery and its place in the structure of a modern teacher's professionalism, to develop an author's structural model of professionalism with mastery as its central role, and to investigate the factors of its formation, particularly the role of self-education and self-training.*

Methods: *Methods of theoretical analysis, synthesis, comparison, and generalization of scientific and pedagogical literature were used to systematize approaches and develop a systematic structural model.*

: The study revealed the multifaceted nature of pedagogical mastery as an integrated, dynamic dimension of professionalism, combining a high level of self-organization, psycho-pedagogical knowledge, and practical skills. An author's structural model of teacher professionalism is proposed, which includes subject competence, psycho-pedagogical mastery (as the core), personal-social maturity, and information-digital competence. Various aspects of mastery formation are analyzed, emphasizing the interaction of organizational and methodological conditions with the key role of self-education and self-training. It is shown that the effectiveness of independent professional growth is enhanced through the optimization of self-study, which includes structured content, selection of learning paths, provision of resources, consulting support, self-control tools, and the technologization of self-educational activity for effective feedback.

Conclusions: *Pedagogical mastery is a key and multifaceted characteristic of a modern teacher's professionalism. The proposed model systematizes its components, highlighting mastery as a dynamic core. The formation of mastery is a complex process that depends on external organizational aspects and internal self-development processes involving modern technologies. The study deepens the understanding of the phenomenon and lays the theoretical foundation for further scientific developments in the training of pedagogical staff.*

Keywords: *pedagogical mastery, teacher professionalism, self-training, self-education, educational space, digital competence, structural model.*

Постановка проблеми. Сучасні зміни, що відбуваються в освітньому просторі висувають підвищені вимоги до професіоналізму педагога, де педагогічна майстерність є ключовою характеристикою. Незважаючи на

різноманітність та диференціацію теоретичних підходів та виокремлених чинників її формування, наявна недостатня системність у комплексному осмисленні зазначеного феномену. Відсутність інтегрованої моделі професіоналізму, яка б чітко визначала роль педагогічної майстерності та узагальнювала механізми її становлення з урахуванням сучасних викликів, зумовлює актуальність розробки цілісного підходу до ефективного формування модернізованого сучасного педагога.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Педагогічна майстерність є предметом активного вивчення в сучасній науково-педагогічній літературі, де її розглядають як ключовий чинник ефективної професійної діяльності вчителя. У фокусі науковців — як її сутність і структура, так і шляхи формування у процесі професійної підготовки педагогів.

Згідно з Л.С. Філатовою, майстерність інтегрує фахові знання, педагогічну культуру, такт і рефлексію [1]. О.М. Мозолєв визначає її як найвищий рівень професійної діяльності, що ґрунтується на гуманістичних цінностях, здібностях і самоорганізації [2]. Б.А. Максимчук та співавтори трактують педагогічну майстерність як інтегративний особистісно-професійний стан, що забезпечує ефективне досягнення педагогічних цілей [3].

Т.В. Хома доповнює характеристику майстерності акцентом на інноваційність, креативність та морально-етичні якості [4]. Н. Теличко та О. Дядченко підкреслюють необхідність включення до структури майстерності цифрової грамотності, педагогічного менеджменту та навичок роботи в онлайн-середовищі [5].

О.С. Бобирєва розглядає майстерність як вищий рівень творчої педагогічної діяльності, що передбачає володіння ключовими професійними вміннями [6]. Сіпко та Лещенко акцентують на її значенні в підготовці

майбутніх вчителів, особливо в умовах реформ освіти [7], тоді як Д. Пащенко визначає її як основу професійної готовності педагога [8].

Г.М. Тимошко пов'язує педагогічну майстерність із розвитком організаційної культури керівника [9]. Л.С. Чендакова вказує на роль сприятливого середовища та ефективних методів навчання [10], а В. Леонтьєва — на важливість педагогічної техніки та розвитку здібностей [11]. О. Красницька систематизує умови формування майстерності у військових закладах вищої освіти, включаючи мотивацію, технологізацію та неформальну освіту [12].

С.С. Вітвицька визначає самовиховання як основу зростання педагогічної майстерності [13], а Н. Головка та С. Балашова підкреслюють значення організованої самоосвіти з використанням сучасних засобів навчання [14]. О.М. Топузов та колеги розглядають педагогічні технології як інструмент адаптації та розвитку індивідуальних якостей педагога [15].

Таким чином, сучасні дослідження репрезентують педагогічну майстерність як багатовимірне, динамічне явище, що формується у взаємодії зовнішніх умов і внутрішніх чинників. Разом з тим, існує потреба у створенні інтегрованої структурної моделі професіоналізму педагога з педагогічною майстерністю як центральною складовою.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значні наукові здобутки, у сучасній педагогіці відсутня цілісна авторська структурна модель професіоналізму педагога, де б педагогічна майстерність виступала центральною ланкою в умовах освітніх трансформацій та діджиталізації. Також бракує узагальненого розуміння чинників і умов формування майстерності, яке б інтегрувало різні підходи та враховувало сучасні освітні реалії. Вирішення цих питань є критично важливим для поглиблення теорії та розробки практичних інструментів розвитку професійних якостей сучасного педагога.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Для досягнення мети дослідження визначено такі завдання:

1. Проаналізувати сучасні теоретичні підходи до розуміння сутності педагогічної майстерності та її місця у структурі професіоналізму педагога.
2. Розробити та обґрунтувати авторську структурну модель професіоналізму педагога, виокремивши педагогічну майстерність як центральний елемент.
3. Визначити та узагальнити основні умови та чинники формування педагогічної майстерності з урахуванням сучасних освітніх тенденцій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні трансформації освітнього простору, що відбуваються під впливом глобалізаційних процесів та реформ національної системи освіти, актуалізують потребу у глибокому осмисленні педагогічної майстерності як ключової характеристики професіоналізму сучасного педагога. Аналіз науково-педагогічної літератури свідчить, що категорія «педагогічна майстерність» посідає одне з центральних місць у структурі професійної діяльності вчителя, визначаючи його здатність до ефективної реалізації освітнього процесу та досягнення високих результатів у навчанні й вихованні.

Сучасні наукові підходи до трактування педагогічної майстерності є багатограними й відображають комплексний характер окресленого феномену.

Так, педагогічна майстерність за Л.С. Філатовою уособлюється як сукупність певних професійних якостей особистості педагога, що зумовлені високим рівнем його психолого-педагогічної підготовленості, здатності оптимально вирішувати педагогічні завдання [1, с. 19].

У своєму навчальному посібнику Мозолєв О. М. характеризує педагогічну майстерність як комплекс властивостей особистості, що забезпечує високий рівень самоорганізації професійної діяльності на

рефлексивній основі. Автор, спираючись на загальновизнані наукові підходи, розглядає її як найвищий рівень педагогічної діяльності, яка інтегрує гуманістичну спрямованість, професійну компетентність, педагогічні здібності та педагогічну техніку, що дозволяє вчителю ефективно реалізувати свою місію [2, с. 12].

У своєму дослідженні Максимчук Б.А. та співавтори наголошують на тому, що у сучасному розумінні, педагогічна майстерність – це інтегрований стан особистості вчителя, який поєднує його особистісні та професійні якості для ефективного досягнення педагогічних цілей [3, с.90].

Т.В. Хома виокремлює власне бачення щодо формування дефініції педагогічної майстерності, а саме, розглядає її як сукупність якостей особистості педагога, що включає професійну компетентність, інноваційність, здатність до креативності, саморозвитку, а також сформовані громадянські, морально-етичні якості [4, с. 124].

У своєму дослідженні Наталія Теличко та Олена Дядченко пропонують власне бачення педагогічної майстерності, акцентуючи на її трансформації в умовах сучасного освітнього простору та дистанційного навчання. Вони підкреслюють, що майстерний педагог повинен володіти просунутою комп'ютерною грамотністю, навичками педагогічного менеджменту в онлайн-форматі, вмінням ефективно управляти часом та поєднувати професійні знання з психологічними [5, с. 262-263].

О.С. Бобирєва поглиблює розуміння педагогічної майстерності, визначаючи її як вищий рівень педагогічної діяльності, що виявляється у творчості та безперервному вдосконаленні мистецтва навчання, виховання і розвитку здобувачів освіти. До нового вона відносить володіння гностичними, конструктивними та спеціальними професійними вміннями, які є необхідними для забезпечення всебічного розвитку та добробуту вихованців [6, с. 28].

На підставі аналізу представлених теоретичних підходів, педагогічну майстерність можна визначити як інтегрований, динамічний і багатокомпонентний вимір професіоналізму педагога, що передбачає високий рівень самоорганізації, досконале володіння психолого-педагогічними знаннями та практичними вміннями. Це комплекс особистісних і професійних якостей, що дозволяє вчителю творчо, ефективно й інноваційно вирішувати освітні завдання, організовувати навчально-виховний процес на засадах компетентнісного, діяльнісного та особистісно орієнтованого підходів. У сучасному освітньому просторі вона нерозривно пов'язана з готовністю до саморозвитку, використанням сучасних технологій, зокрема в онлайн-форматі, навичками педагогічного менеджменту, управління часом, а також розвиненими громадянськими та морально-етичними якостями, що забезпечує високі результати та конкурентоспроможність.

Викладене вище багатогранне розуміння сутності педагогічної майстерності підкреслює її центральне місце в системі професійної діяльності. Однак, для повного розкриття охарактеризованого феномену необхідно розглянути педагогічну майстерність не лише як самостійну категорію, а і як невід'ємну та ключову складову професіоналізму педагога, що визначає його здатність ефективно реалізовувати свою роль у сучасному освітньому просторі.

У сучасному освітньому процесі педагогічна майстерність є не лише необхідною складовою професійної підготовки майбутніх педагогів, але й основою ефективної організації освітнього процесу [7, с. 166].

У контексті безперервних трансформацій освітнього простору, ключовим аспектом успішної педагогічної діяльності виступає професіоналізм вчителя. У цьому обширному понятті педагогічна майстерність посідає центральне місце, виступаючи невід'ємною складовою та визначальним чинником ефективності викладання та виховання. Глибоке

розуміння та досконале володіння майстерністю дозволяє педагогу не лише успішно реалізовувати освітні завдання, а й постійно адаптуватися до викликів сучасності, демонструючи високий рівень компетентності, інноваційності та гуманістичної спрямованості у своїй професійній діяльності [8, с. 115-116]. Відтак, зазначені аспекти підкреслюють, що справжня майстерність інтегрує не лише професійні навички, а й глибокі особистісні якості, що є основою для ефективної та гуманної педагогічної практики.

Варто наголосити, що педагогічна майстерність є комплексним феноменом, що виходить за межі суто професійної діяльності та високого рівня теоретичної і методичної підготовки. Вона охоплює особистісні якості педагога, його світоглядну позицію, а також здатність до виявлення творчої ініціативи, що ґрунтується на власній системі цінностей. [9, с. 222].

Після проведеного аналізу та узагальнення теоретичних підходів до розуміння педагогічної майстерності та її місця в структурі професіоналізму педагога, як результат проведеного дослідження, запропоновано нове авторське бачення, що знайшло відображення в розробленій структурній моделі професіоналізму педагога (Таблиця 1). Метою створення моделі є систематизація та візуалізація складників, які формують професіоналізм сучасного вчителя з акцентом на педагогічній майстерності.

Окреслена модель відображає комплексний характер професіоналізму педагога в умовах сучасних викликів, де педагогічна майстерність є динамічним ядром, що забезпечує цілісність та ефективність усіх інших складових.

Таблиця 1.

Структурна модель професіоналізму педагога

Компонент	Сутність
Фахова (предметна) компетентність	Охоплює глибокі та актуальні знання з викладання навчального предмету, розуміння сучасних тенденцій у відповідній галузі науки, а також здатність ефективно застосовувати предметні знання на практиці та викладати матеріал, роблячи його доступним і цікавим для здобувачів освіти
Психолого-педагогічна майстерність	Виступає центральним елементом моделі та інтегрує сукупність професійних і особистісних якостей, що забезпечують оптимальну реалізацію навчально-виховного процесу. Вона включає дидактичні, комунікативні, організаційні вміння, здатність до рефлексії, творчості, інновацій, педагогічного менеджменту, ефективного управління часом, готовність до постійного саморозвитку та адаптації до змін
Особистісно-соціальна зрілість	Включає сформовану гуманістичну спрямованість особистості педагога, високі морально-етичні якості, повагу до особистості здобувача освіти, емпатію, відповідальність, ініціативність, а також розвинену громадянську позицію та навички командної взаємодії в колективі
Інформаційно-цифрова компетентність	Охоплює вміння ефективно використовувати сучасні цифрові інструменти, технології та ресурси в освітньому процесі. Компонент включає вміння працювати з онлайн-платформами, створювати цифровий освітній контент, забезпечувати кібербезпеку, а також адаптувати методики викладання до умов дистанційного навчання

Переходячи від осмислення сутності педагогічної майстерності та її ролі у структурі професіоналізму педагога, важливо зосередитися на аспектах, що сприяють її становленню. Серед них Л.С. Чендакова виокремлює організацію освітнього процесу із застосуванням ефективних методів навчання та створення сприятливого освітнього середовища [10, с. 197]. Водночас, В. Леонтьєва, досліджуючи шляхи формування педагогічної майстерності, підкреслює значення розвитку педагогічних здібностей (зокрема комунікативності, креативності) та володіння педагогічною технікою (вміння використовувати психофізичний апарат як інструмент виховного впливу) як ключовими елементами майстерності [11, с. 172–173].

Ольга Красницька, на відміну від узагальнених чинників, детально розробила та систематизувала дев'ять конкретних педагогічних умов

формування майстерності, акцентуючи на їх реалізації у специфічному освітньому середовищі вищих військових навчальних закладів. Вона вперше виокремлює такі умови, як мотивованість науково-педагогічних працівників, технологізація освітнього процесу та залучення до неформальної освіти, що є новим внеском у розуміння процесу [12, с. 49].

На противагу ідеї центризму на зовнішніх умовах та організації освітнього процесу, С.С. Вітвицька акцентує увагу на тому, що розвиток педагогічної майстерності як невід'ємної складової професіоналізму вчителя нерозривно пов'язаний із процесами самовиховання та самоосвіти [13, с. 34]. Вона підкреслює, що саме завдяки цілеспрямованій роботі над собою педагог досягає безперервного професійного зростання та інтегрує необхідні компетенції.

Ефективність самостійного розвитку значно підвищується за рахунок оптимізації самостійної роботи, яка передбачає структурованість змісту, раціональний вибір шляхів опанування, забезпечення інформаційними ресурсами, консультативну підтримку, засоби самоконтролю та активну технологізацію самоосвітньої діяльності для дієвого зворотного зв'язку [14, с. 24].

Отже, формування педагогічної майстерності є багатоаспектним процесом, що охоплює взаємодію низки умов та чинників. Він спирається як на організацію освітнього процесу, ефективність застосовуваних методів навчання та створення сприятливого середовища, так і на розвиток особистісних якостей, педагогічних здібностей і досконале володіння педагогічною технікою. Важливу роль відіграє також імплементація інноваційних підходів, таких як технологізація навчання.

Проте, ряд науковців наголошують на важливості використання педагогічних технологій для забезпечення індивідуалізації навчання та підтримки кожного студента на його навчальному шляху [15, с. 49-51].

Зазначене підкреслює комплексний характер становлення професійного педагога в сучасних реаліях.

Висновки. Педагогічна майстерність є ключовою та багатоаспектною характеристикою професіоналізму сучасного педагога, що інтегрує глибокі знання, практичні вміння та особистісні якості для ефективної реалізації освітнього процесу.

У роботі запропоновано авторську структурну модель професіоналізму педагога, яка систематизує його компоненти, підкреслюючи центральну роль педагогічної майстерності як динамічного ядра. Формування майстерності залежить від комплексу умов та чинників, що охоплюють організацію освітнього процесу, ефективні методи навчання, сприятливе середовище, розвиток особистісних якостей, педагогічних здібностей та володіння педагогічною технікою. Також важливу роль відіграє імплементація інноваційних підходів та сучасних технологій.

Таким чином, дослідження поглиблює розуміння сутності педагогічної майстерності та пропонує системний підхід до її компонентів, закладаючи теоретичну основу для подальших наукових розробок у сфері професійної підготовки педагогічних кадрів.

Список використаних джерел

1. Філатова Л. С. Педагогічна майстерність: навч. посібник для здобувачів вищої освіти педагогічних університетів за спеціальностями 013 Початкова освіта; 016 Спеціальна освіта. Харків: ХНПУ, 2021. 90 с. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/80136fd8-533d-432c-a6dc-602ffa90ef64/content> (дата звернення: 15.07.2025).
2. Мозолев О. М. Основи педагогічної майстерності вчителя фізичної культури: навчальний посібник. Хмельницький: Видавництво ХГПА, 2025.

126 с. URL: <http://46.63.9.20:88/jspui/handle/123456789/1255> (дата звернення: 15.07.2025).

3. Максимчук І. А., Сагач О. М., Демченко І. І., Фурдуй С. Б., Максимчук Б. А., Протас О. Л., Межиловська Л. І., Кизько Е. О. Саморозвиток у контексті формування педагогічної майстерності майбутнього вчителя. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. 2020. Вип. 2 (122). С. 88–95. URL: <https://spppc.com.ua/index.php/journal/article/view/66/63> (дата звернення: 15.07.2025).

4. Хома Т. В. Формування педагогічної майстерності в майбутніх учителів фізичної культури. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. № 75. Т. 3. С. 123–127. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/48905/1/26.pdf> (дата звернення: 15.07.2025).

5. Теличко Н., Дядченко О. Формування педагогічної майстерності майбутнього вчителя іноземної мови. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2021. № 4 (108). С. 256–265. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c0d05623-459e-4576-b5bc-5c0b02f6199e/content> (дата звернення: 15.07.2025).

6. Бобирева О.С. Сутність педагогічної майстерності вихователя закладу дошкільної освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 16, ч. 1. С. 25–28. DOI: 10.32843/2663-6085-2019-16-1-4.

7. Сіпко Л., Лещенко І. Педагогічна майстерність як складова професійної підготовки студентів спеціальності 014 (Середня освіта). *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького*. 2025. № 1. С. 165–171. DOI: <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2025-1-165-171>.

8. Пащенко Д. Педагогічна майстерність як складова готовності вчителя до професійної діяльності. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2010.

№ 2. С. 112–118. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2010_2_19 (дата звернення: 15.07.2025).

9. Тимошко Г.М. Педагогічна майстерність як вектор розвитку організаційної культури керівника закладу освіти. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка. Серія : Педагогічні науки.* 2019. Вип. 1. С. 222–228. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnuchkpn_2019_1_44 (дата звернення: 15.07.2025).

10. Чендакова Л.С. Формування педагогічної майстерності майбутніх педагогів професійного навчання. *Молодий вчений.* 2020. № 7 (83). С. 195–198. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/853/825> (дата звернення: 15.07.2025).

11. Леонтьєва В. Шляхи формування педагогічної майстерності майбутнього вчителя іноземної мови. *Витоки педагогічної майстерності.* 2015. Вип. 15. С. 172–174. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vpm_2015_15_35 (дата звернення: 15.07.2025).

12. Красницька О. Педагогічні умови формування педагогічної майстерності майбутніх викладачів вищих військових навчальних закладів. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: педагогіка.* 2023. № 1 (2). С. 42–51. DOI: 10.25128/2415-3605.22.2.5.

13. Вітвицька С.С. Формування та розвиток педагогічної майстерності вчителя засобами самовиховання. *Формування та розвиток педагогічної майстерності й творчого потенціалу вчителя як домінантних складових педагогічної дії: теорія і практика.* 2017. С. 22–37. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/29098> (дата звернення: 15.07.2025).

14. Головка Н., Балашова С. Педагогічна майстерність викладача вищого навчального закладу як складова навчально-виховного процесу. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія*

«Педагогіка». 2017. № 2 (6). С. 21–25. URL:
<https://pedvisnyk.knu.ua/index.php/pedagogy/article/view/106> (дата звернення:
15.07.2025).

15. Топузов О.М., Малихін О.В., Опалюк Т.Л. Педагогічна майстерність:
розвиток професійно-педагогічної адаптивності та соціальної рефлексії
майбутнього вчителя : навч. посіб. – Київ : Педагогічна думка, 2018. 292 с.
URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/713245/2/pedmaysternist.pdf> (дата
звернення: 15.07.2025).